

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Број 9. У Сомбору 1. маја 1880. Год. XII.

„ШКОЛСКИ ЛИСТ“ излази сваког 1. и 15. у месецу. Претплата је за целу годину 3 ф., за 4 месеца 1 ф. а за Србију 8 динара годишње. Учитељи, који имају малу плату од 300 ф., богослови и приправници добијају лист у пола цене. Дописи и претплата шаљу се: Уредништву „Школског листа“ у Сомбор.

ЗНАЧАЈ СРПСКЕ НАРОДНЕ ШКОЛЕ.

У првим бројевима овога листа казали смо, да је религиозно морално васпитање младежи главни задатак народне школе. То признају сви педагози без разлике, па и сами они, који би желели, да школа нема посла са вероисповедним предметима, неустручавају се исповедити, да је за прво образовање срца и душе детиње од највеће важности права чиста побожност и благодарност.

Ово је вековима осведочена истина и сва просвећена Европа признати мора, да су садашњи народи њени до врхунца образованости, славе и среће своје дошли поглавито с тога, што се у прошлим вековима код тих народа младеж васпитавала у цркви, у школи и на дому, у духу свете вере Исусове.

Доста тај свети дух, дух вере, љубави и наде владао је од пре у школама свију европских народа и мало по мало спасоносним својим утливом препородио је и благородио је садашње образоване народе, те проузроковао ону голему разлику у просвети, која између њих и варварских и дивљих народа у другим крајевима света постоји.

Заслугу ову не могу одрећи хришћанској школи за прошле векове ни сами противници вероисповедних школа; јер до најскоријег времена није се ни знало да

може бити међу Хришћанима других народних школа, ван вероисповедних.

Побожност, поштење и трудољубље јесу три најглавније подпоре образовања народног и народне среће.

Кад би деца простога народа научила у школи читати, писати и рачунати и више језика говорити а неби се образовала у духу свете вере своје и благонравности, и кад би се за време дугог школовања свог и после овога одвикла од пољског, тежачког и домаћег посла, а навикла читању којекаквих забавних, па можда и развратних књига, онда би школа служила на пропаст а не на срећу и напредак; јер од такове морално и религиозно забатаљене деце постају људи без карактера, људи сувише разбежени и мекани, склоњени само за себична уживања, а такви су људи по друштво човечије веома опасни.

Вредно је споменути овде речи једног знатног владаоца нашега времена, који огорчен насртањем и нападајем развратне младежи, јесенас ове речи из дубљине срца каза народним старешинама земље своје: „К вама се обраћам родитељи дечији; водите децу своју путем истине, путем вере, поштења и добра, да не остану од њих злочинци, него честити, ваљани и вредни људи и корисни чланови друштва човечанског!“ И доиста, где родитељи и учитељи неумеју или неће да просвећују младеж у духу вере и поштења, тамо се лако прицепљује и прима лажна и обмањљива наука, тамо овлађује охолост у добру, а очајање, оти мање, грабеж, убијство и самоубијство у невољи; тамо је она проклета земља Инђија, — о којој се у нашим старинским песмама прича, — где непоштује млађи старијега, не слушају деца родитеље, родитељи закон погазише, и где сва безакоња брзо и пагло маха отимљу и народ упропашћују.

Но ако се с пуним правом може казати, да су у свију европских народа народне школе до скоро биле

WWW.UNILIBRS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

школе вероисповедне, то се особито и по преимућству признати мора, да је српска народна школа свагда била школа вероисповедна, школа, која је цркву православну и народ српски везивала у једно цело и спајала у најтешњу заједницу зарад одржања и обстанка, зарад среће и напретка народнога. Само така школа и данас може нама од праве користи бити. Само таку школу жели имати сав српски народ.

Верозаконски значај народне школе немора безусловно обухватати и спољашњу школску управу, премда треба по праву наше црквене самоуправе и спољашња управа школска да је у рукама наших црквено народних власти. Али унутарњи дух, који у нашој народној школи влада треба да је у сваком случају дух побожности и родољубља.

Школа српска је палладијум свете прадедовске вере и миле народности наше; она је верна хранитељка и образоватељка нашег лепог матерњег језика и расадница добрих обичаја и народних врлина; њу нам ваља брижљиво чувати и својски неговати као зеницу ока; јер док њу имамо, никоја нас невоља савладати, никоја нас сила упропастити неможе, а ако њу изгубимо, изгубили смо једну од највећих светиња наших а с њом ћемо и остале светиње наше ослабити и изгубити и нестаће нас са лица земље, пак ће деца и унуци наши можда с презирањем говорити о језику, народности, обичајима и о вери својих праотаца, који их ненаучише чувати и поштивати те светиње своје.

(Свршиће се.)

В.

НАЈВИША ЗАДАТА ШКОЛЕ.

За чим треба да нам је у нашим народним школама сада највише стало? На тако важно питање нуждан је сада у толико пре јасан одговор, у колико с дана у дан искуство показује, да се на народну школу најпротивречнији захтеви стављају. Једни ишту, да се у школи нешто господарства учи, да би нам се

сељаци у неколико за напредно ратарство припремили; *други* ништу, да у школи добије места обука у елементима националне економије, еда би познији нараштај социјалне прилике живота са више умешности и обазривости просуђивао, него што то данас бива; *трећи* опет траже, да школа за индустрију и разне занате целисходно припрема и да своје чини, како би доскочила пребацивању, као да је она крива садањој невољи на пољу обртништва. Неки лекари, до душе с правом, желе, да се по школама основи науке о чувању и неговању здравља уче са куд и камо већом марљивошћу, него доселе, пошто је чување здравља најпрече. Јуристе се туже, да народ не познаје земаљске законе, — и тако се чују тужаљке с десна и с лева, одозго и одоздо. Сирота народна школа је на оптуженичкој клупи, на њу се све кривице товаре и њој свака замерка тражи.

Није требе овде сада доказивати, да је већина захтева, који се на *народну школу* стављају, у великом и у целини *неизведива*, па ће неизведива и остати. Можемо створити практичних уредаба школских колико нас је воља, и свакад ћемо на становите сметње наићи, које прече народној школи, да постављеним захтевима задовољи. Те сметње леже делимице у социјалним приликама, у којима нам се већина деце одхрањује, делимице у просечној осредности духовне способности дечије, а делимице у тешкоћи скупнога обучавања. Нека би господа, која захтевају од школа да испуне најјемоније идејале, изволела само једном изићи у гдекоја села, у школе, у којима је често више од 100 деце разног доба и која су у најсиромашнијим приликама одрасла, те да виде, како су се једно уз друго стиснула: онда би се па скоро од својих високопарних мисли излечили и били би задовољни, кад би се само ма и минимум постигао од онога, што нам наше новије уредбе од народне школе изискују. Но нека се учитељ овим противсловним захтевима не да смести и завести, него нека личи разумноме бродару, који свој поглед управља поларној звезди и на компас у руци, да свој бродић проведе кроз гребене морске у луку мира. Наш је компас *недагошња*, која нам вели, шта имамо радити ил' не радити и шта је садањој школи нужно. „Па шта је то?“ питаће когод. „Који су то захтеви, до којих треба да нам је данас више него икада стало?“

Као први и најважнији захтев при одгајивању наше младежи мора се обележити *морално васпитање*; јер шта помаже све знање и све умење, шта ли сва научност и сва вештина, кад срце не ваља и кад је воља покварена? Већ је Михаило

Мошерош рекао : „ Велики судија над звездама не ће те једном питати, шта си читао ? колико си студирао ? колико језика говориш ? умет ли вешто проповедати ? Него ће питати : Детешице људства, како си *живовало* ? шта си урадило ? С тога су сви велики педагози од Коменскога до Хербарта, *морално образовање* младежи сматрали као *главну ствар*, и велики учитељ свију учитеља, Христос, за то нам је показао идејал сваког васпитања овим речима : Будите савршени као што је и отац ваш небески савршен. Нема сумње да се моралност код младежи понајпре мора узети на око и то данас *више* него икада. Ја доиста нисам песимиста, те не гледам прилике људскога живота кроз црне наочари, али једно опет морам рећи, да је лепа врлина српске вере, српске вредноће и ваљаности и јачина карактера ударила назад. Колико их дан данас има, који ти у очи иле — миле, а за тобом свакојако говоре ! Колико их је, који много *обећају*, а мало *сверјују* ! Новац, части и уживања — то су три идола нашега времена, којима се свет клања и којима се моли, као оно Израилђани златноме телету у пустињи. Ђуди хоће данас у што краћем времену новаца да накрме, па да их опет у што краћем времену профрћкају и протрандају. Отуда у новије доба „Aktenschwindel en gros.“ Псалмопевац вели : „Господе, само кад *тебе* имам!“ но данас се вели : „Господе, само кад *новаца* имам!“ И к томе материјализму, коме је срећа у новцу, у уживању и у томе, како се може доконати високе части, долази још непрестана распра између народних и црквених партаја, које се супротице подражују. У колико су жалосније ове прилике, у толико више имамо основа у нашим народним школама полагати главну важност на строго морално *васпитање* и на здрав *зашт.* Ми морамо чинити своје, да нам деца буду честити и ваљани карактери, који се не ће повијати и поводити по сваком ветру и по свакој науци. Пре свега морали бисмо најстрожије *лажи* на пут стати, указала се она у буди којем виду. Треба децу на истинитост да привикнемо. „Боље је поклизнути ногом него језиком.“ На даље треба нам се постарати, да деца науче ценити, љубити и *поштовати ауторитете*. Данас је посве нестало респекта пред ауторитетом. На споменику код Термошила, где је негда 300 Шпартанаца у јуначкој борби изгинуло, изрезан је био красни запис, који овако гласи : „Путниче, кажи у Шпарту, да смо ми пали овде сви покуравајући се њеним *закоњима*.“ Данас напротив скоро нико не респектује закона ни права, ни божијих, ни људских власти ; субјективност појединаца хоће и не ће да чини, што јој је кад воља. Свак хоће да буде ауто-

www.univerzitet-ska.com

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

ритет, али нико не ће ауторитета да призна. Самовласт седи на престољу садашњег времена! Отуда агитације против власти, противљење законима, непослушност потчињених према претпостављенима, презирање цркве, школе и родитељске куће и поврх свега ужасно оскудевање *шкетета према старешинству* и према ономе, што заслужује поштовање. Еда ли је можда нужно ове тврдње још примерима потврдити? Само треба по нашим варошима погледати младеж, која је из школе изашла и послушати разговоре гдекојих дечака, па да се види, како се дрско и неучтиво према старијима понашају и како у том погледу управ жалосно стојимо.

Па шта бисмо од своје стране имали чинити, да ову струју непоштовања и неморалности обуставимо? Шта треба и шта мора при том чинити народна школа? (Наставиће се.)

РЕД У НАРОДНОЈ ШКОЛИ.

Ако хоћемо, да настава у нар. школи добрим плодом уроди, нужно је, да у њој пре свега добар ред влада, јер без доброг реда нема нигде ни ваљаног рада. Навикавати дете на ред тешка је, али уједно и најплеменитија задаћа учитељева. Кад дете измалена привикнемо реду, оно ће га после однети и у јаван живот као човек.

Дакле да видимо, нашто имамо децу да привикавамо. Чим дете први пут у школу дође, ваља му одредити место, где ће седети и ово место несме дете без учитељевог знања да мења. Исто тако мора дете сваки дан у одређено време у школу долазити. Ако се случајно задоцни, мора то пред учитељем оправдати. Књиге и остале опреме треба да држи чисто и у реду и да само оно у школу носи, што му за тај дан треба. Игралке и друге непотребне ствари несме дете у школу да доноси, а ако које дете такве ствари и донесе, учитељ треба да то одма од детета одузме. Ако дете донесе јела у школу, треба му то јело одузети дотле док настава траје, јер дете неће иначе на учитеља, него на јело мислити. Нека учитељ не допушта, да дете за време предавања сваки час воде пије или на поље излази. Нека привикава учитељ децу још и на то, да потребне ствари незаборављају код куће, исто тако кад полазе кући, да неостављају ништа у школи. Ако дете какву потребну ствар код куће заборави, учитељ треба да га љубазно опомене; опетује ли се тај неред поново, то онда нека га учитељ строго пред целом школом укоре због његове немарности.

Треба децу учити, да у школу увек чиста, умивена и
 чешљана долазе. На чистоћу треба учитељи особито да пазе,
 јер она је основ здравља школске младежи а и целог народа.

Па као што желимо, да нам се дете држи реда, исто се
 тако и учитељ мора реда држати. Ако ће учитељ свој посао
 без икаквог реда отпављати, онда штета за оно време, што се
 улудо троши, јер у тој школи никад и никаква напредка у на-
 стави не може бити. Зато нека се и сам учитељ редовно школ-
 ског времена држи, јер деца се највећма угледају на учитеља.
 Часове, што их учитељ има у школи да проведе, треба тако
 да уреди, како ће сваки минут деци од користи бити. Кад учи-
 тељ буде своје дужности уредно отпављао, онда ће зацело и
 деца, угледајући се на учитеља, чинити само оно, што знају,
 да ће учитељу мило бити.

С. К.

II.

ОБРТНИЧКЕ ШКОЛЕ У РУСИЈИ.

У Русији постоје 6 виших школа техничких, 14 средњих
 обртничких школа и 56 шесторазредних реалака, од којих 22
 имају седми разред за практичко стројништво и 12 за хемију.
 Осим тих завода постоји велики број основних обртничких школа,
 које се могу сравнити са *Werkmeisterschulen* у Немачкој. У но-
 вије доба установљују се и уз народне школе практички кур-
 зови. У горњем броју не налазе се финске и пољске занатлијске
 школе; у самој Финској има их 18. Треба још поменути, да су
 неколико виших и средњих обртничких завода спојени са фа-
 бричким школама, као н. пр. школа Строгоновска за обртничко
 цртање у Москви, која је спојена са 12 фабричких школа. Нај-
 после је помена вредно, да Руси оснивају школе и за изобра-
 жавање економских, рударских и т. д. радника. За пример како
 су уређени ови заводи да наведемо „Царевићеву обртничку шко-
 лу“ у Петрограду. Школа та уређена је за 300 ученика, који
 станују у заводу. Годишњи трошкови износе 95,000 рубаља.
 Ученици се примају по навршеној 12. години. У нижа 2 разреда
 превлађује настава теоретичка, у виша 3 раде ученици по 4
 сата на дан у радионици, осим недеље и празника и 14 дана
 пред феријама. У школи тој образују се: столари, моделири,
 токари, кипорезци, бравари, лимари, ковачи и машинисте. Сви
 послови, који се израде у школској радионици, морају бити
 тачни и прецизни. У школи тој израђују се и наручбине, али
 само у толико у колико то не смета настави. Такове послове
 раде само ученици већ извећбани, у занату већ доста извештени.

Изучени ученици могу још две године да остану у школи, да се усаврше у свом занату. Ученици, који сврше школу с добрим успехом, добију мајсторску диплому. Сличне школе, ако и са мање средстава, оснивају се по свим крајевима простране државе руске и разуме се, да се свуд обзире на занате, који су за дотичан крај нужни. Ако и нема дакле Русија сарамерно толико обртничких школа као Француска, Белгија и Немачка, то је ипак Русија по мњењу зналаца за последњих десет година од свију европских држава учинила највећи напредак у обртничком школству. Слободно се може рећи, да руске обртничке школе стоје по свом практичком уређењу и над самим француским заводима те врсте.

ПРИРОДНЕ НАУКЕ.

Њутнов закон гравитације.

Характеристично је за наше доба, да се природни закони, који су кроз цела столећа важили за такове, новој критици подвргавају и многи од њих претрпео је већ усљед тога знатну промену или је сасвим као погрешан забачен. У најновије доба окренула се критика и њутновом закону гравитације, који казује, да у природи свако тело друго тело привлачи и да је та привлачна снага пропорционална производу маса у тела, која се привлаче, а обратно пропорционална квадрату њиховог растојања. Оснивајући се на тај закон изводили су толики испитаоци с најлепшим успехом најудаљеније конзеквенције и нема природног закона, који би код физичара и астронома стајао у већој части него овај њутнов закон. И ко би после толиких сјајних проналазака, што се темеље на том закону, осуђивао њихово поуздање! Ми заиста не, али они велики успеси не треба да нас толико заведу, да мислимо, е смо тим решили загонетну страну појава у природи, јер та још једнако за нас постоји. Увек треба да нам је на уму, да радимо са теоријом, које је битни део непојмљив за наш разум. Јер нападаји на њутнов закон не односе се толико на његову математичку форму, него на логичан део тог закона, на *дејство у даљину*. На питање: *како и зашто* то бива? не можемо да одговоримо.

Већ Њутн осећао је ту слабу страну свог закона. Он пише свом пријатељу Бентлеју: „Непојмљиво је, како може да утиче безживотна, сурова материја без посредовања другог нечег, што није материјално, на другу материју без узajмног до-

дира, јер то би морало бити, да је гравитација... битно својство материје.“ Из тих речи се види, да је Њутн тада мислио, да појаве гравитације не може да схвати наш ум; не можемо их сматрати као нужне по природи; да узрок за њих нађемо, морамо прибећи једном божанственом бићу у природи. Доиста исказује ову последњу мисао Њутн сасвим јасно у својим писмима Бентлеју, а познато је такођер, да се Њутн, од како је дошао на ту мисао, све више бавио теологијом и да се последњих година свог живота искључиво занимао проучавањем Библије.

Свега између цустине житељства и смртних случајева.

Др. Фагг изнашао је, да број смртних случајева расте са густином житељства. Он је свих 619 дистрикта, у које се раздељује Енглеска и Уелс, поређао у групе по броју смртних случајева и доказује, да све те групе сљедују његовом закону. Тако у Ливерпулу, најгушће насељеном (63,823 житеља на квадрат миљу) и најнездравијем дистрикту умире годишње 39% житељства. Закон тај може се и овако исказати: Што су ближе људи једно другом, у толико мање живе.

Бројање житељства

обављано је до сад по различним државама по различитим плановима, те је тим било јако отештано срачњивање добивених резултата. 31. дец. 1880. (по нов. кал.) обавиће се први пут од како је светеке повеснице бројање житељства у свима културним државама у Европи по једном плану. Ово међународно подухеће мора обрадовати сваког пријатеља напретка!

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

(Из *Телмисара*) нам јављају, да је тамошњи кр. уг. државни школски инспекторат под 29. нов. пр. г. бр. 2338 свима подручним средњим властима ради увађања у школе препоручио Какујајев „Мађарски буквар,“ што га је г. Ј. Поповић, управитељ више женске школе у Панчеву, прерадио за српске школе, заједно с „Упутством“ за тај буквар.

(*Трећи збор шајкашких учитеља*) сазива председник тог збора г. Ј. Ајлуковић за 7. мај у Доњи-Ковиљ.

(*Учитељску скупиштину за подручје пожешке и шакрачке поджуцаније и града Пожеге*) сазвало је кр. надзорништво за пучке школе у Пожеги за 3., 4. и 5. авг. н. р. т. г. у Пожегу.

(*По законском предлогу о уређењу гимназија и реалака*), што га је поднео угарски министар просвете земаљском сабору,

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

WWW.UNIBEL.BR

био би максимум недељних часова за директора 10, за стручне професоре 18, а за учитеље цртања 20.

(*Ердељски Саси о мађарском језику у народној школи.*)

Ердељски лист „Schul- und Kirchenbote“ доноси један чланак, у ком се доказује, како штетно утиче на образовање карактера прерана настава у другом, особито у живом језику. Увањање другог живог језика у најниже разреде основне школе доводи у опасност васпитни утицај школе, производи растрој мисли, нагрди карактер. Пошто се наводи, да саским школама прети сад та опасност, наставља се овако: „Ако је истина — а то је неоспорна истина — да су школе оно, што учитељи из њих направе, онда је јасно, да су поглавито учитељи позвани, да се боре против оне опасности. Ако знају, шта су дужни школи, ако с разумевањем и савесно чине оно, што изискује од њих њихов позив, онда учитељи могу да осујете мађаризацију, ако се иста наме­рава. Тај треба тек да се роди, који би могао учитеља да при­сили, да своје ученике одрођава, учитеља, који познаје средства, којима се може на пут стати однарођавању и који савесно и целесходно употребљује та средства при настављању и васпи­тању својих ученика. До тога ваљда неће доћи, да сваки саски народни учитељ ради мађаризације ученика добије каквог над­зорника. Али нека дође и до тога, и тада се уеуђујем да тврдим: и у присуству таког надзорника може учитељ, који ра­зуме да наставља и васпита и који савесно и одано врши свој позив, да постизава другу, а не наметнуту му цель.“

(*Обавезност полазења у школу*) траје у Баденској од 6. до 14. год., а месни школски савет има право, да ученике, који не покажу из најважнијих предмета довољан успех, задржи још једну годину у школи. У Анхалтским земљама почиње обавез­ност са навршеном 6. и траје за мушке до навршене 15., за женске до навршене 14. године, али они, који у течају последње школске године наврше тај век, морају остати још у школи до краја школске године. У Саским земљама траје обавезност 8 год., али и после тог доба морају ученици, који нису добро успевали, полазити школу док не покажу довољан напредак. У Виртем­бершкој почиње школска обавезност са 7., а сврчује се у 14. год. Ученицима, који нису успевали, може се обавезност продужити још за 1 или 2 године. Дечаца, који не пређу у више школе, морају ићи у опетовну школу до 18. године. У Бавар­ској траје обавезност од 6. до навршене 13. године, а полазење опетовне школе до 16. године. У Пруској је обавезност од на­вршене 6. до 14. године. И у Швајцарској, у којој се поједини

кантони надмећу у заузимању за школу, добро је састарано за полагање школе. У Циришком кантону траје обавезност од 6. до 16. године, али школе су разделене у основне (шесторазредне) и опетовне (троразредне). Ко из основне школе хоће да пређе у више школе, опростен је од полагања опетовне школе. У првом разреду основне школе учи се 18, највише 20 сати, у другом и трећем само 21 а највише 24 сата, а у последња три разреда 24—27 сати. У Бернском кантону траје обавезност од 6. до 15. године а тако је и у осталим кантонима.

(У *гимназији и реалци у Сиљегу*) биће по царској одлуци од идуће школске године наставни језик српско-хрватски, а до сада је био талијански. Тако је уведен народан језик у све средње заводе у Далмацији осим једине велике гимназије и мале реалке у Задру, које и на даље остају талијанске.

(У *Бугарској*) напредује развитак школа сваким даном све већма. Одељење за наставу приправља сад за народну скупштину предлоге за уређење основних, средњих и економско-трговачких школа. Једна економска школа отворена је већ близу Рушчука, а управитељ јој је Бугарин Ђорђевић, који је свршио економију у Крижевцима и у Табору у Чешкој.

(*Стогодишњи јубилеум*) учитељске школе у Готи прославиће се 20. до 22. јула по нов. кал. Одбор позива све пријатеље тог завода, да му пошљу своје адресе, како би их ближе могао извести о начину прославе.

(*Школска деца у Угарској по вери и народности*). Г. 1878. било је у народним школама у Угарској деце по вероисповеди: 854.477 римске, 163.909 православне, 134.181 унијатске, 235.749 калвинске, 157.043 лутеранске, 6.704 унитарске и 75.856 израиљске вере. По народности било је 785.312 мађарске, 277.984 немачке, 200.434 романске, 254.222 словачке, 35.024 српске, 48.039 русинске и 26.904 хрватске деце. Шокачка, буњевачка, бугарска, словачка, чешка и остала деца побројана су или међу Хрвате или међу Мађаре.

(*Школска статистика у округним бројевима.*) Немачка има 42,000000 ж., 60.000 школа, 6,000000 ученика, долазе дакле 100 уч. на 1 школу, а трошак на школе износи за једну главу живљег становништва 1 ф. 28 н. — Енглеска има 34,000000 ж., 58.000 школа, 3,000000 ученика, дакле 52 уч. на 1 школу а троши од главе 80 н. — Аустро-Угарска има 37,000000 ж., 30.000 школа 3,000000 уч., 100 уч. на 1 школу, а на главу 72 н. — Француска има 37,000000 ж., 71.000 школа, 4,700000 ученика, 66 уч. на 1 школу, а на главу 64 н. — Швајцарска има 17,000000 ж.,

29.000 школа, 1,600000 уч., 56 уч. на 1 школу, а на главу 60 н. — Италија има 28,000000 ж., 47000 школа, 1,900000 уч., 40 уч. на 1 школу, а на главу 36 н. — Русија има 74,000000 ж., 32000 школа, 1,100000 уч., 36 уч. на 1 школу, а на главу 12 н.

КЊИЖЕВНИ ПРИКАЗИ.

16. *Vezérkönyv a magyar nyelv tanítására szerb ajku népis-kolában.* Tanítók számára írta Groó Vilmos kir. tanfelügyelő. Fordította Popovics Zub Sándor. Első rész. Други наслов: *Руководство к изучењу мађарскога језика у народним (српским) школама.* За учитеље написао *Вилим Гро* краљ. надзиратељ школа. Превео са словачког *Аца Поповић Зуб*. Први део. I. и II. разред. Дућанска цена: 24 новч. У Будимпешти. Собственост кр. угарске државе. 1880. 16^о с. XVI. и 135.

Нећемо да говоримо о потреби или управо излишности овог дела са педагошког гледишта: после сјајних говора наших честитих посланика на угарском сабору било би то посве сувишно. Законски чланак XVIII. од год. 1879. донесен је и српски учитељи у Угарској морају српску децу, још пре но што српски науче, учити мађарски. Стојећи пред том чињеницом српски учитељи би радосно поздравили свако дело, које би кадро било, да им олакша тај теретан посао. Дело тако треба да је разговетно српски написано, да неби учитељи имали да се боре поред тешкоћа, које ће им више мање наметати стран језик, још и са тешкоћама неразумљивога упућивања матерњим језиком. Писац или преводилац таког дела морао би најпрво да разумје добро српски. Може ли се то рећи за писца, који пише о „нудећем му се материјалу“, о „теловежбајућој државној школи“ и „теловежбајућем простору“, који говори о свом „руководећем делу“ и који нам кроз целу књигу пружа „наочно примењење“ и „повторавајуће вежбање“ (на једном месту „повторително“)? Г. преводилац није себи на жалост дао ни толико труда, да се упозна са нашом школеком терминологијом, зар би иначе уместо: реченица писао скоро свуд „слог“ и зар би апстрактан појам био онда „одвучен“? Па тек какве су то реченице, што их ниже г. Поповић! Који ће наметан човек наћи излаза у лабиринту оваких речи, које би „тобоже“ требале нешто да разјасне и од којих неколико угледа ради овде наводимо: „С тога покаже мађарски именовати имајуће се предмете, да чулима схваћати њихова својства даде, да се изведе, или сам изведе оно, што је речима разјаснио.“ (Предг. XIV.) „Матерњи је језик

средство, које сарамерно том своје место дозвољава мађарском говору, у колико се размножује у ђака материјал мађарских речи“. (XV.) „Одговор ђака на питани предмет нека се по његовом назору чује“ (XVI.) „С тога у следећим лекцијама већ ће се умањавати појасњавање предмета српским језиком, а у колико је учитељ већ од првих лекција, погледом на употребу предмета довољно поучен, начелно почну и одговори деце на такове изостајати.“ „Учитељ поучи децу предбежно у слоговима на то удешеним, и тако разговор прилагоди, да деца при помоћним питањима, сама одговарају на све питајуће слокове разговора“ (с. 93.) Мислимо да су ови примери довољни, да нас увере, какво конфузно дело пред собом имамо! — Високо министарство уложило је толику ревност у донашање 18. законског чланка, на би добро било, да је исто тако ревносно било и при пружању средстава, којима би се могла што лакше постићи истакнута цель. Али ово српско „руководство“ не показује то; тако као што је слабо ће оно помоћи нашим учитељима!*)

17. *Село Злоселица и учитељ Миливоје* написао М. Ђ. Милићевски. У Београду у државној штампарији 1880. 16° с. 337. Цена 2 ½ динара.

Заслужни писац „на растанку своме с министарством просвете“ посветио је ово своје дело „учитељима и учитељицама основних школа и свима онима с којима је деветнаест година радио у школи и о школи.“ Те ће књига ова највећма и интересовати, ако јој и јесте садржај тако красан, да заслужије што више читалаца. У пријатној слици износи нам се благословено делање првог народног учитеља и покрећу се многа педагошка и социјолошка питања, којима се особито у нашем народу мора да посвети велика пажња. Особито нам годи свеза, у коју је писац ставио учитеља са свећеником. Свећеник и учитељ могу много добра да учине, ако се узајмно потпомажу, а неописано много кvara, ако један против другог иде. Кад би се само чешће на то помишљало! Хвала писцу, што се искусним пером и погледом зауставио и на тој страни! Како српско учитељство с ону страну Саве нема свој засебан орган, то нам је угодна дужност, да се поштованом писцу захвалимо на посвети, којом је отликовао учитељство, а уверени смо да оно с нама заједно

*) Кад је уредник овог листа у свом својству као управитељ учитељске школе у Сомбору у свом мњењу поднесеном сл. Ш. С. (в. 4. бр. Ш. Л.) навео међу књигама, које треба учитељи да набаве, и горње дело, онда он то дело није имао још у руци, него га је просто ставио по препоруци високог министарства просвете, које се налази у самој министарској наредби од 29. јуна 1879. под V.

дели наду, да ће се скоро опет с г. Милићевићем на заједничком пољу састати, јер тако вредна снага не може тек бити излишна српској „просвети“ !

18. *Српски пчелар* саставио *Јован Живановић*. Прва свеска. Прештампано из „Заставе.“ У Новоме саду. Издање српске народне штампарије 1879. 8° с. 32. Цена 10 п.

Г. проф. *Живановић* труди се већ од више година хвале вредном ревношћу, да престави велике користи од пчеларења и да тој привредној грани стече што више пријатеља у нашем народу. Да пчела корист доноси, мора се шњом поступати рационално, а то жали Боже мало ко код нас разуме. Ето г. *Александар Руса*, учитељ господарства у Крижевцима, спомиње у свом извешћу о поучном путовању у подручју вуковарске и румеке поджупаније, да је у Срему пчеларство јако и многобројно, али на *ниском степењу*. А тако је и у другим нашим крајевима. С' тога управљамо пажњу наших кованција и нашег учитељства, које би овде могло да предњачи народу, на зналачки написану књижицу г. *Живановића*, којој ће, као што по наслову судимо, и друге следовати.

М. Петровић.

РАЗНО.

(О измени неких параграфа обранбеног закона од г. 1868.)
 поднео је министар законски предлог сабору. Међу осталима измењен је и § 27., који говори о нар. учитељима; исти ће сад овако гласити: „Кад се кандидати учитељства за народне, грађанске и учитељске школе и учитељи, који служе у тим заводима, уврсте у војску (марину) или у домобранство (1. окт.), онда се исти имају за 8 недеља војнички извећати у време, које најмање смета народној настави, иза тог добијају допуст и у доба мира дужни су још само да учествују у повременим оружним вежбама резерве или домобранства. — У доба кад је оскудица у нар. учитељима или кад се може бојати, да ће иста настати, имају се и они у војску или домобранство урекрутовани ученици препарандија, који се дана, кад су позвати на зањих компетенту средску рекрутацију, налазе у једном од последњих двају разреда какве препарандије и који докажу да се нису закаснили у својим студијама услед сопствене погрешке, на допусту оставити, да доврше своју науку, али се придржава пра̀во, да се могу позвати за случај мобилизације. — После, ако у препарандији уредно напредују и науке с' добрим успехом сврше и место стално системизованог народног учитеља добију,

уживају дефинитивно олакшице овог закона. — Они ученици препарандије, који не поднесу дотичне своје доказе на време, исто тако они кандидати нар. учитељства и нар. учитељи, који још за време, док су обвезани на војничку службу, оставе учитељство, морају пакнадно испунити законом прописану активну службу.

(*Књижевне вести.*) У Београду је изашла књижица: „Успомена Ђури Јакшићу од Мил. Р. Веснића.“ Цена је 50 пара. — „Здравље“ лист за лекарску поуку народу што га изврено уређује др. М. Јовановић-Батут, излазиће одсада и латиницом. — Светозар Л. Филиповић ученик III разр. београдске богословије позива на претплату на књигу „Ноћ у Цепу“ (црте с ратног пута.) У књизи овој биће: „Црте с' ратног пута србских и бугарских драговољаца; црте с' ратног пута руске војске, и црте с' ратног пута оба Србско-Турска рата.“ Књига је добила свој назив „од места Цеп, и ноћи, који су имале издржати две батерије са заробљеном турском војском на врањеким позицијама.“ Ињига ће изнети до 7 табака, а цена јој је 1 динар. Претплата се шаље „штампарији задруге штампарских раденика у Београду.“ Чист природ је намењен заводу за сирочад изгнулих јунака за ослобођење српства. — Књижара браће Јовановића у Панчеву позива на претплату на књигу: „Српске народне пјесме старијег и најновијег времена скупио Владимир Красић. Књига прва.“ Већина ових песама је из северне Босне. Цена је књизи 1 ф. или 2 дин. и 20 пара. — У Н.-Саду изишла је књига: „Славенска слога или руска војна 1877—8.“ Написао Максим М. Шобајић. Издање браће М. Шобајића у Никшићу. — Штампарија А. Пајјевића у Н.-Саду издала је ове две књиге „За слободу. Сlike и црте из црногорских и херцеговачких бојева против Турака. Написао Јос. Холечек, превађа К. Данчин. Књига I. Цена 60 н.“ и „Ревизор. Шаљива игра у пет чинова. Написао Никола Гогољ. С руског превео П. Тодоровић.“ Цена 50 нов.

(*Целокућина књижевна дела Доситија Обрадовића*) „по оригиналу и првим издањима с челикорезном сликом Доситијевом и факсимилом рукописа му“ намерна је да прештампа књижара браће Поповића у Новом Саду. Издање ово „биће што могуће тачније критички изведено“ и то ради лакшег читања „трапскрипцијом по буквици Вуковој.“ У овом издању изаћи ће први пут штампом и првенче Доситијево: Буквица, а излазиће у свескама по 10 табака у формату обичне средње величине. Цена ће бити од табака 5 н. Ко жели да набави Доситијева дела, нека

се што пре јави горњој књижари, јер од броја предбројника зависиће извршење овог заслужног књижевног подухва.

(*Црквено-школска општина у Краљевци*) захваљује се преко овог листа Н. В. г. епископу вршачком *Е. Кенелму* за „Ш. Л.“ који Н. В. плаћа за тамошњег учитеља. На захвалници су потписани месни свештеник, учитељ и тотор, а завршује се овим речима: „Милостиви Бог нека Вам дарује дуг и весео живот и нека Вам нас ради Србаља олакша све теготе старости Ваше!“

(*Дар учитељској школи у Сомбору.*) Г. Хајнрих Тесар, надпоручик код 23. пеш. пуковније бар. Ајролди, поклонно је нашој учитељској школи красну мешину планинског орла, што га је исти устрелио у Петровцу у Босни.

(*Школе и коњушнице.*) Државни прорачун земаља заступљених у царевинском већу у Бечу исказује 1.710.412 фор. као издавање на народне школе. У истом прорачуну наведени су 1.480.000 фор. као издавање на државне коњушнице (ради приплода коња)!

(*Катарина Томазео*), кћи славног писца „Искрица“ и неумрлог талијанског списатеља Далматинца Николе Томазеа ступила је недавно у калуђерице у манастиру Сан Ђироламо у Тосканској. (Нгв. цџ.)

НЕКРОЛОГ.

8. апр. преминула је у Футогу тамошња учитељица *Јулијана Даница Ползовића* у 23. год. живота. Иста се учила у државној препарандији у Суботици и положила је за тим год. 1874. учитељски испит у Сомбору.

ПРОМЕНЕ У ШКОЛСТВУ.

Учитељ у Земуну *Димитрије Нешковић* постављен је за учитеља у Павловци.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

Упражњено је на пучкој школи у Пакрацу место друге учитељице православне вере. Плата је 400 фор., станарина 15%. Рок до 15. маја по римском.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.